

הערות הרב שמואל אשכנזי שליט"א לקונטרס יפה לבשמים.

בס"ד פעה"ק ירושלים, ארבעים לעומר בשנת ארבע וארבעים למאה השמינית באלף הששי במוצאי מנוחה. אקיים הבטחה. להניס יגון ואנחה. ולהמציא רוחה. אורה ושמחה. לראובן עמאר. אשר התימר. לכתוב מאמר. בזכות בשמים ראש דלא כמר.

עיינתי בקונטרס יפה לבשמים, אשר הבאת לי, ורשמתי בגליונותיו תקונים רבים, אך בודאי נותרו טעיות שלא תקנתי. והרי לך בזאת כמה הערות:

- א. דף א' שו' 3 (מלמטה): ומאז (תקנ"ג) לא נדפס כ"א פעם אחת בשנת תרמ"א. כדאי לציין כי בשנת תק"ף בערך ניסה מי שניסה להוציא שנית בדפוס את בשמים ראש, ור' מרדכי בנט פרסם אגרת בה הוא מוחה נגד נסיון זה. עי' תולדות ר"מ בנט, טרנוב תרפ"ט, עמ' 25.
- ב. דף ה' הערה 2: ספר הברית ח"א דרך אמונה מאמר כ' פכ"ח. — צ"ל: ספר הברית ח"א, כתב יושר, מאמר כ', דרך אמונה, פרק כה.
- ג. דף ו' והערה 9: ספר חמדת הימים... הינו פירוש על התורה... ולך ראה משי"כ עליו הגאון רבי חיים פלאגי זצ"ל (כך זכורני בא' מספריו, וכמדומה שהוא בכף החיים) דכשולמד ומעיין בו, לבו נמס בקרבו ומתמלא ברוח טהרה וקדושה, ורוב יראתו ממנו הוא.
- ספר חמדת ימים (כצ"ל!) אינו פירוש על התורה אלא ספר מוסר בדרך קבלה לכל ימות השנה, כעין סדר היום. ורח"פ האריך בשבחו בספרו כל החיים, אומיר תרל"ד, ערך השגה, דף י"ח. בתוך הדברים הוא מעיד על זקנו היר"ח (ר' יוסף רפאל חזן בעל חקרי לב) שהיה לומד בס' חמ"י בכל שבת ומועד והיה אומר שע"י לימוד בסה"ק הלזה היה לו הארה קדושה וטהרה מקדושת שבת ויו"ט. ומוסיף הנכד ומעיד מנסיגו הוא, שלא יכנס בלב התלהבות מקדושת שבת ויו"ט אם לא ע"י קריאה בס' התורה הזה.
- ד. לדף ז' שו' 8 — ר' זאב וולף לנדסברג הדפיס את ספרו זאב יטרף בפפר"א תקנ"ג, מיד לאחר צאת בשמים ראש.
- ה. דף ח' שו' 7:5: וכן ראיתי בספר קריה נאמנה... שנסתפק איך יתכן שהחת"ס יכנה לדברי הרא"ש ז"ל בשם כובי הרא"ש ח"ו, וכתב שמא ט"ס הוא וצ"ל כתב — אין הדברים מדויקים. ספר קריה נאמנה כתב שמואל יוסף פין, ובסופו הדפיס קונטרס הערות שנתן לו ר' ממתתיהו שטראשון. בתוך הדברים כותב רמ"ש: וראיתי בשו"ת חתם סופר... שאלה זו לקוחה מכזבי הרא"ש שבס' בשמים ראש... לא אדע אם הוא ט"ס וצ"ל "מכתבי" או שבכוונה כתב כן, לומר שבכזב נתייחסו להרא"ש ולא לו המה. עכ"ל רמ"ש. והחשש "כי נשתלחה יד המדפיסים בספר שו"ת החת"ס בתשובה זו (או"ח קנד) דאין אפשר שיכתוב שתשובת הנו"ב שזכר שם לקוחה משו"ת הבשיר אחר שנו"ב נכתב קודם לבשיר" חשש שוא הוא, וכונת ח"ס שהנו"ב ראה תשובה זו בב"ר שהי' בכ"י בידי ש"ב ר"ש!
- ו. בדף ט' פרק ד' הובא (לא פחות מחמש פעמים) ספר "מצפה יקותיאל" וצ"ל: מצפה יקותיאל (ע"פ יהושע טו לח). כן הובא שם "כתב ביטול החרם" של הנו"ב, ואולם באמת אין כאן אלא אגרת ששלח הנו"ב לש"ב ר"ש על בקשתו לצאת בגלוי נגד החרם שהטילו עליו דיני אה"י — והנו"ב מסרב ואומר: הייתי מורה להשואל שאין צריך לחוש לחרם ההוא. אבל לכתוב דרך גזירה אין אני מכניס עצמי במחלוקת.
- ז. דף יא פרק ה': הגאון ר' ירוחם פישל פערלא... כתב על מהר"ל צונץ ומהר"ם בענט ז"ל שרוב ראיותיהם אינם (צ"ל: אינן) מכריעות, וחולת אלו השניים, כל אותן ששמו עצמם שופטים בדבר זה לא מצאו שום רא' לדבריהם. — תמהני על הכנוי מהר"ל ליום טוב ליפמן (לאופולד) צונץ ועל הבאתו בנשימה אחת עם הגאון ר' מרדכי בנט ועוד קודם לו. הרי גם מבחינת הזמן הוא מאוחר בהרבה שנים. רמ"ב יצא נגד ב"ר סמוך להופעתו (בשלהי תקנ"ג) ורק לאחר לחמש וששים שנה (בשנת תריח) יצא צונץ לטעון כי ב"ר מזויף הוא (בספרו הגרמני ריטוס, ודבריו תורגמו לעברית ע"י הגר"פ (נעם ב' שכב"שכד) ובעמ' שיח הוא מכנהו: החכם הגדול מהר"ל צונץ ז"ל!).
- ח. דף טו והערה 56: בספר קהלת משה... לר' משה פרידלנד ז"ל — על ספרים ומחברים. — קהלת משה חיבר שמואל ווינער והוא: רשימת כל הספרים העבריים... הנמצאים באספת (משה אריה ליב) פרידלאנד... בס"ט פטרבורג [לנינגרד]. במחברת שניה, פטרבורג תרנ"ג, עמ' 220, מס' 1796, הוא מספר שהטופס שהגיע לידי רמ"פ הוא הטופס שהיה שייך לאבי המחבר הגרצ"ה ובו הוספות רבות בעצם כ"י של ר"ש, ואת הנוספות האחרונות כתב המחבר ערב ראש השנה תקנ"ה (שבעה שבועות קודם פטירתו!).
- ט. דף טז (בסופו): תשובה לר' חיים פלטיאל ז"ל חכם שאינו מוכר כלל. — ר' חיים בר' ברוך פלטיאל ממגדיבורג הוא פוסק ופיטן מפורסם שחי לפני שבע מאות שנה. הוא היה תלמיד חבר של מהר"ם מרוטנבורג ותשובותיו בהלכה נדפסו בתוך תשובות מהר"ם. ספר המנהגים שלו שימש יסוד לס' המנהגים של ר' אברהם קלחנר ולאחרונה אף נתפרסם בדפוס ספרו של רח"פ "פרושי התורה" (ירושלים תשמא).
- י. דף יז (בראשו): בסימן שסט מביא תשו' ר' לקונימוס בר' משה ז"ל ובסי' פא מביא תשו' ר' משולם בר' קלונימוס איש לוקא... רבנים שאינם ידועים ומפורסמים. — שני החכמים אב ובנו הם. ר' קלונימוס בר' משה מלוקה היה מגדולי חכמי הדור לפני אלף שנים ויותר "תשובות רבנו קלונימוס מלוקא" נאספו ע"י ר' יואל הכהן מילר שהוציאן בשנת תרנא בברלין. בנו ר' משולם שאל שאלות מרב שריא רב הא"י גאוני פמבדיתא. והובא ברש"י ובתוספות ובספר חסידים. גם תשובותיו כונסו בידי ר"י מילר שהוציאן בשנת תרנ"ג בברלין. שניהם פיטנים גדולים היו ורגמ"ה בתשובתו על הפיטנים מעיד עליהם שחכמים גדולים היו ויש ללמוד מהם להלכה ולמעשה.

יא. לדרך יח סי' יד — אף למסכת סנהדרין נדפסו חידושי הרמ"ה (שלוניקי תקנח).

יב. דף יח סי' כ: ר' קלונימוס ב"ר משה ז"ל... זקינו של הרוקח. —

טעות בידך! ר' קלונימוס ב"ר משה ממגנצא היה אביו של ר' יהודה אבי הרוקח! ואילו ר' קלונימוס ב"ר משה מלוקה קדם לו במאתיים שנה. עי' בהערה הקודמת.

יג. דף יח פרק י: ר' דוד ממוץ... אפשר שהוא ר' דוד ממינצבורג ז"ל שהובא במהר"ם ב"ב סי' תשנ"ג. — שני חכמים הם! ר' דוד ממוץ הובא בתוספות לברכות לו: ד"ה אמר (וכן היה רגיל רבינו דוד ממוץ ללבן פרורין במים בלילה כדי לאכלן שחר בלא ברכת המוציא ובלא ברכת המזון, שלא לאחר, כדי שיתחזק ראשו ויוכל להגיד ההלכה) והוא — הוא ר' דוד ממילין שהובא בתוספות לעבודה זרה נח: ד"ה בצר, שכן הובאו הדברים בשם ר' דוד ממוץ ע"י ר' יהודה שרליאן רבו של הסמ"ג. עי' עשין קלג. ור' דוד ממינצבורג — שהובא בכמה מתשובותיו של מהר"ם מרוטנבורג וכן בתוספות לכתובות ד: ד"ה עד (ואומר ה"ר דוד מנצינבורק) — היה בנו של ר' קלונימוס (עי' שו"ת מהר"ם ב"ב סי' ז) הוא רבינו קלונימוס ב"ר מאיר משפירא אביו של ר' יהודה בעל יחוסי תנאים ואמוראים, רבו של הרוקח.

יד. דף כ: בספר צמח דוד (גאנו — ספרים ומחברים) כתב בערכו ח"ל ר' שאול... חיבר ספר כסא דהרסנא על ספר בשמים ראש והדפיסו בשנת תקנ"ג עכ"ל. —

צמח דוד אינו על ספרים ומחברים. הספר שנחלק לשני חלקים כולל קורות עמנו בח"א וקורת אומות העולם בח"ב מחברו ר' דוד גאנו היה תלמיד הרמ"א ונפטר בשנת שע"ג, וכיצד כתב על ספר בשמים ראש שנדפס מאה ושמנים שנה לאחר פטירתו? האמת היא שרד"ג הדפיס את ספרו בפראג בשנת ש"נ (מאתים שנה קודם הדפסת בשמים ראש!) ורק בהוצאה השנית, שיצאה בלמברג תר"ז, הוסיף אמ"מ [אברהם מנחם-מנדל מור] בסוף כל חלק "נוספות לאלף הששי... עד שנת תר"ז" ובסוף ח"א הזכיר את ר"ש שחיבר כסא דהרסנא. טו. באותו הדף ("אחרית ימים"): הגאון ר' שאול... שסבל עלבונות והיה נרדף בעיר מולדתו ומקום מגוריו בבערלין... —

הדברים סתומים ואינם נכונים. בעיר מולדתו (אמשטרדם) לא נרדף כלל. בשנת תקס בערך פרש מרבנות פפדי"א ועבר לגור בברלין (בשנת תקמב נתמנה ר' יוסף תאומים, בעל פרי מגדים, לאב"ד פפד"א) שם הדפיס את ב"ר בשנת תקנ"ג. בשנת תקנ"ה הגיע ללונדון ונפטר בה (כג חשון תקנ"ה). צואתו נדפסה ב"ליטרטורבלט דס אורינטס" לשנת 1844 [תדר] דף 712. ומשם העתיקה הגר"פ (נועם סוף ח"ב).

ואחתום בברכת יגדיל תורה ויאדיר

שמואל הקטן אשכנזי

בתי ההונגרים 85/ב

ירושלים

ת.ר. 769

תודתי וברכתי לרב שמואל אשכנזי שליט"א אשר הואיל מרצונו הטוב לעיין בקונטרס "יפה לבשמים", להגיהו ולהעיר את הערותיו החשובות והנחוצות. תהי' משכורתו שלימה מעם ד' יתברך. וימלא כל משאלות לבו לטובה.

אחת היא אשר ראיתי להשיבו:

כי מש"כ בהערה ה' בסופה דחשש שוא הוא, וכונת החת"ס שהנ"ב ראה תשובה זו בבש"ר שהיה בכת"י בידי ש"ב הר"ש. ע"כ. תחילה נראה דדוחק גדול לומר שהנ"ב יביא דברים מספר כת"י ויעלים שמו או שם מחברו, ועוד דא"כ שראה הנ"ב לכת"י הבש"ר בידי ר"ש, נמצא שאין לך עדות ברורה וגדולה מזו על אמיתות ונכונות הספר, ואיך יקרא ויכנה החת"ס לתשו' זו כזבי הראש, אחר שהנ"ב ראה לכת"י הבש"ר והביא ממנו, על כן נראה כמ"ש דיש לחוש לשליחות יד, וצ"ע.

המו"ל